

Motion till riksdagen 2020/21:3958

av **Sofia Nilsson m.fl. (C)**

med anledning av prop. 2020/21:132 En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår propositionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett nytt förslag om en förnyad strategi för ANDTS-politiken i enlighet med motionens intentioner och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det långsiktiga målet i ANDTS-strategin vad gäller vård och stöd till personer med narkotikarelaterat missbruk och beroende ska vara skademinimering och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utvärdering av den nuvarande narkotikapolitiken i syfte att säkerställa att den är förenlig med kraven på evidensbaserad vård, beprövad erfarenhet och skademinimering ska ingå i en förnyad ANDTS-strategi och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en förnyad ANDTS-strategi bör ha ett skärpt fokus och fler konkreta insatser för att successivt minska tobaksrökningen även framöver och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en förnyad ANDTS-strategi bör innehålla en bedömning av det befintliga data- och statistikunderlaget för ANDTS-politiken, utvecklingsbehov samt prioriterade insatser och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en förnyad ANDTS-strategi bör innehålla en bedömning av hur kommunernas och regionernas förutsättningar för genomförande av ANDTS-strategin ska stärkas och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

I propositionen lägger regeringen fram en förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar (ANDTS-politiken). Syftet är att ange mål och inriktning för hur samhällets insatser ska genomföras, samordnas och följas upp under strategiperioden 2021–2025. Propositionen innehåller förslag till ett reviderat övergripande mål för ANDTS-politiken samt sju långsiktiga mål med prioriterade insatsområden.

För Centerpartiet har det stor betydelse att människor ska få frihet och förutsättningar att fatta egna, välgrundade beslut och bidra till sin egen hälsa genom bra levnadsvanor och en hälsosam livsstil. Det finns stora mänskliga men även samhällsekonomiska vinster att göra på ett ännu bättre preventivt arbete. Här är en förnyad ANDTS-strategi ett avgörande verktyg för sammanhållna och kunskapsbaserade insatser i hela landet.

Även om Sverige inom många områden har en sjukvård i världsklass, finns det kunskapsluckor och kvalitets- och kapacitetsbrister i systemen för stöd och vård till personer med missbruksproblem och annan ANDTS-relaterad ohälsa. Även här är en förnyad strategi viktig för att lösa problemen och säkerställa jämlik uppföljning från socialtjänsten och sjukvården oberoende av socioekonomiska och geografiska faktorer.

Den nationella ANDT-strategin har under sina tio år fyllt en stödjande funktion, är väl förankrad hos relevanta aktörer och fungerar som ett verktyg för samlat arbete på olika nivåer. Här delar Centerpartiet regeringens bedömning. Efter ett decennium behövs dock en strategi som förnyas och stärks i långt större utsträckning än det regeringen föreslår. Tyvärr har regeringens förslag så omfattande brister att det inte är ett tillräckligt bra underlag för kommande strategiperiod.

Centerpartiet anser på denna bakgrund att regeringens förslag bör avvisas av riksdagen.

Centerpartiet anser vidare att den befintliga strategin ska fortsätta att gälla tills vidare och att regeringen bör återkomma med ett nytt förslag till ANDTS-strategi 2021–2025 i enlighet med intentioner, synpunkter och förslag i denna motion. Detta bör riksdagen besluta och ge regeringen till känna.

Övergripande mål för ANDTS-strategin

Regeringen föreslår att det övergripande målet för det fortsatta arbetet inom området ska vara: Ett samhälle fritt från narkotika och dopning med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och spel om pengar samt ett minskat bruk av tobaks- och nikotinprodukter.

Vi anser att det är dags att ändra detta övergripande mål vad gäller ett narkotikafritt samhälle. Målsättningen framstår inte bara som helt orealistisk i vår tid. Den överensstämmer inte heller med de sex mer specifika mål som beskrivs i propositionen: Minskad tillgång, skydda barn och unga mot skadliga effekter, minska antalet unga som börjar, minska antalet personer som utvecklar skadligt bruk, god tillgång till vård samt minska antalet personer som skadas eller dör.

Trots detta mål har narkotikadödligheten i Sverige mer än fördubblats de senaste tio åren och är näst högst i hela EU. En direkt jämförelse mellan länder är problematisk eftersom statistiken samlas in och rapporteras på olika sätt, men Sverige har en ökande trend. Under perioden 2006–2018 har dödligheten i läkemedels- och narkotikaförgiftningar ökat bland personer 15 år och äldre, både totalt samt för kvinnor och män

separat. Trenderna är statistiskt säkerställda. Totalt sett ökade risken att dö i läkemedels- och narkotikaförgiftningar med 82 procent. Ökningen bland män har avstannat de senaste åren, men det är för tidigt att säga om det är ett trendbrott.

Svensk beroendevård kan inte annat än anses ha misslyckats på många områden och är i stort behov av genomgripande reformer. Centerpartiet har länge drivit att missbruksvården i högre grad måste grunda sig på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Centerpartiet anser på denna bakgrund att en förnyad ANDTS-strategi bör följande övergripande mål:

Ett samhälle där så få som möjligt börjar använda narkotika och dopning, där personer med beroendesjukdomar får vård och behandling av god kvalitet, där medicinska och sociala skador orsakade av narkotika, dopning, alkohol och spel om pengar minskar samt där bruken av tobak- och nikotinprodukter successivt minskar.

Detta bör riksdagen besluta och ge regeringen till känna.

Utvidgning av tobaksbegreppet

Regeringen bedömer att tobaksbegreppet bör utvidgas till att omfatta både tobaks- och nikotinprodukter. Centerpartiet ser ett uppenbart problem med en begreppsutvidgning då ”ett samlat grepp över samtliga produkter på området som innehåller nikotin” tar bort fokus från det viktiga målet om att minska tobaksrökningen. Som regeringen själv lyfter i propositionen tycks vissa grupper halka efter trots en minskad tobaksrökning i befolkningen som helhet. Det gäller bl.a. barn som utsätts för passiv rökning, kvinnor med funktionsnedsättning och äldre kvinnor. Regeringen beskriver också att cirka 20 procent av alla cancerfall kan kopplas till tobaksrökning. Ett stärkt fokus på att successivt minska tobaksrökningen kan få stora positiva effekter på folkhälsan och göra stor skillnad för många människor.

Centerpartiet anser på denna bakgrund att en förnyad ANDTS-strategi bör ha ett tydligare och mer konkret fokus på att minska tobaksrökningen. Detta bör riksdagen besluta och ge regeringen till känna.

Långsiktigt mål om personer med missbruk eller beroende

Regeringen bedömer att följande mål, i förslaget Långsiktigt mål 5, ska ligga fast: Personer med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet. Regeringen poängterar också vikten av att personer med samsjuklighet erbjuds adekvat stöd med en fungerande vårdkedja med god samverkan mellan olika verksamheter.

Tyvärr väljer regeringen att definiera personer med samsjuklighet som ”personer med både beroendesjukdom och psykisk ohälsa”. Även somatisk sjukdom måste ingå i begreppet samsjuklighet. Samtidigt är ”personer med samsjuklighet” en grupp som är svår att utskilja från ”personer med missbruk eller beroende”, inte minst vad gäller missbruk eller beroende av narkotika. Majoriteten av dessa personer har en bakomliggande psykisk eller somatisk sjukdom. Därför måste missbruksvården utgå från att både behandla sjukdomen och i största möjliga mån lindra symptomen. All annan sjukvård utgår från det perspektivet. Missbruksvården ska inte vara något undantag.

Centerpartiet anser mot denna bakgrund att det behöver förtydligas att det långsiktiga målet med behandling av personer med narkotikamissbruk och/eller narkotika-

beroende ska vara skademinimering. Detta bör riksdagen besluta och ge regeringen till känna.

Vi vill vidare se en utvärdering av missbruksvården för att säkerställa att den går i linje med principen om skademinimering, i enlighet med riksdagens tillkännagivande av den 4 mars 2020. Regeringen hänvisar i propositionen till att tillkännagivandet ”alltjämt bereds inom Regeringskansliet”. Det är uppseendeväckande att regeringens beredning av tillkännagivandet inte har färdigställts inom ramen för beredningen av propositionen om en förnyad ANDTS-strategi.

Centerpartiet anser att en utvärdering i enlighet med riksdagens tillkännagivande bör ingå i en förnyad ANDTS-strategi. Detta bör riksdagen besluta och ge regeringen till känna.

Tyvärr är regeringens senfärdighet i uppföljningen av riksdagens tillkännagivande helt i enlighet med det bristande ledarskap och det ointresse för ny kunskap i missbruksfrågor som man har visat under hela mandatperioden. Regeringen har t.ex. aviserat att man *inte* avser att följa upp Folkhälsomyndighetens förslag om en utvärdering av narkotikastrafflagen från 1988, för att se hur lagen påverkar narkotikaanvändningen och de sociala och medicinska skadeverkningarna.

Centerpartiet kommer att fortsätta driva att en utredning av narkotikastrafflagen bör tillsättas.

Data och statistik

I ett flertal bedömningar i förslaget hänvisar regeringen till brist på data och statistik, inte minst inom narkotikaområdet. Vi har i dag inte data för att kunna analysera och följa utvecklingen när det gäller exempelvis prevalensen av olika beroendetillstånd i befolkningen eller efterfrågan och utbud på olika vårdinsatser. För en effektiv och träffsäker ANDTS-politik som bygger på kunskap och beprövad erfarenhet är det avgörande med ett ständigt förbättrat data- och statistikunderlag.

Centerpartiet anser mot denna bakgrund att en förnyad ANDTS-strategi bör innehålla en bedömning av det befintliga data- och statistikunderlaget för ANDTS-politiken, utvecklingsbehov samt prioriterade insatser. Detta bör riksdagen besluta och ge regeringen till känna.

Kommunernas roll i genomförandet av strategin

Ansvar för genomförandet av ANDTS-strategin delas av många aktörer på alla nivåer i samhället. Merparten av det ANDTS-förebyggande arbetet genomförs dock av kommuner och regioner samt av idéburna organisationer och privata aktörer på lokal nivå. Kommunala resurser avsatta för samordning och planering av ANDTS-förebyggande arbete har minskat de senaste två strategiperioderna. Detta samtidigt som kommunerna har fått ett utvidgat ansvar inom vissa delar av ANDTS-området.

Regeringen skriver i propositionen att kommunerna och regionerna behöver arbeta med att utveckla kvaliteten i vård- och stödinsatserna utifrån brukarnas behov och erfarenheter. Dock aviserar inga reformer eller samlade satsningar för att underlätta detta, eller förändringar i länsstyrelsernas samordningsansvar.

Centerpartiet anser mot denna bakgrund att kommunernas och regionernas förutsättningar för implementering av ANDTS-strategin behöver ses över och stärkas inför

en ny strategiperiod. Översynen och eventuella förslag på insatser bör ingå i en fortsatt beredning av en förnyad ANDTS-strategi. Detta bör riksdagen besluta och ge regeringen till känna.

Sofia Nilsson (C)

Anders W Jonsson (C)

Johanna Jönsson (C)